

Arne Jon Isachsen

MÅNEDSBREVET

Mai 2006

VERDENS RIKESTE LAND

Er gratis formiddagsmat på skolen veien å gå for å løse et helseproblem? Verdens rikeste land bør vel ha råd til det? Dessuten må vi gjøre noe med helsekøene. Egne lister for innkjøp av utstyr fra utlandet må vel være lurt? Hva mer kan staten gjøre for meg?

Jeg har nylig kommet hjem etter en uke i Kina. Det er alltid underlig å reise fra "Midtens rike" til "Verdens rikeste land".

I Norge vurderer man om hvorvidt barn og unge skal få gratis formiddagsmat på skolen. Ikke fordi folk ikke har råd til å smøre matpakker til ungene sine. Men fordi de ikke gidder. Eller fordi ungene ikke spiser påsmurte brødskeer hjemmefra. De vil heller kjøpe pommes frites og hamburgere i sjappa på hjørnet. Noen problemer i Norge synes meningsløse. Jeg skjønner jo at de er reelle nok for dem de vedrører. Men hvorfor ER de der overhodet? Og har vi noen garanti for at gratis formiddagsmat på skolene vil avholde ungdommen fra i stedet å hive i seg for mye sukker og fett fra utenlandske hurtigmatkjeder?

I Kina er fattigdom et reelt problem. Argumentet for skolemat der er et helt annet. Litt som argumentet den gang vi var små, tidlig på 1950-tallet, da vi spiste skolefrokost på "Bessa". Grovt brød med torskerogn og geitost. Melk og tran. Kålrabi eller gulrot.

Mye vil ha mer

Som Verdens rikeste land er det ikke grenser for hva vi bør koste på oss. Men, stusser jeg, har byens rikeste mann, byens fineste bil; flotteste båt; største hus; eller mest verdifulle kunstsamling? Neppe. Om han hadde hatt alt dette, og mer til, ville han fort vekk ikke lenger vært byens rikeste mann. Nei, byens rikeste mann husholderer nøye med sine ressurser. Han har lært seg å prioritere innen gitte rammer. Det er en lærdom han innprenter i sine barn, for at rikdommen skal komme senere slekter til gode. På 1950-tallet gikk ungene til byens rikeste mann på skolefrokost på "Bessa".

Det er noe paradoksalt i dagens debatt i Norge. På den ene siden bruker vi mer oljepenger enn noen gang. Og mer enn noen hadde forventet bare et par år tilbake i tid. Det skyldes høye oljepriser og et raskt voksende statlig oljefond, av hvilket vi hvert år skal bruke fire prosent. På den annen side lyder kravene om ytterligere vekst i oljepenger høyere enn noen gang. Mye vil ha mer.

Må skille mellom hvor mye og til hva

Det er helt vesentlig å skille mellom to spørsmål:

- Hvor mye oljepenger skal vi bruke?
- Hva skal vi bruke pengene til?

Handlingsregelen av mars 2001 har tjent oss vel. Den sier at vi hvert år kan bruke fire prosent av pengene på fondet ved inngangen til året. Litt mer i nedgangstider – litt mindre når norsk økonomi går godt. Begrunnelsen for denne regelen er grei nok: Med en slik bruk spiser vi ikke av lasset; vi tar bare avkastningen av midlene i bruk. Fremtidige generasjoner skal også nyte godt av de frie gaver naturen har gitt oss i form av olje og gass på norsk sokkel.

At vi tidvis reiser spørsmålet: ”Hvor mye oljepenger skal vi bruke?”, er greit nok. Mindre greit er det å henvise til oljepengene for løsning av alle uløste oppgaver. Om denne holdningen slår rot, mister vi evnen og viljen til å prioritere innen gitte rammer. Drar du den, så drar du den óg, het det i eventyret. Og alt stoppet opp.

Veldig gode formål i Norge som bør få penger, skal få dem. Ikke ved nye oljepenger. Men ved omprioritering innen gitte rammer. Ved at formål som ikke er fullt så gode, mister noen bevilgningskroner.

Pengene kan bare brukes en gang

I tillegg til at vi må skille mellom hvor mye oljepenger vi skal bruke og hva vi skal bruke dem til, må vi være klar over én ting til:

- Oljepenger brukt i dag, kan ikke brukes en gang til i morgen.

Mitt forslag til bruk av oljepenger går slik: Hold fast på regelen om hvert år å bruke fire prosent av de pengene som står på kontoen nå. Men la nye oljepenger som kommer inn på fondet, bli kanalisert videre til den enkelte av oss, til dekning av *opptjente* tilleggspensjoner. Staten blir kvitt noe av sine fremtidige forpliktelser, og kapitaltilgangen i privat sektor øker. Den enkelte gis større anledning til å bestemme hvordan midlene skal plasseres.

Bemerk at det her ikke er snakk om å ”dele ut” gratis penger. Når oljepenger går til fondering av tilleggspensjoner for den enkelte, betyr det at staten ”betaler” seg ut av fremtidige forpliktelser.

Fondering av pensjon med oljepenger innebærer at fremtidige generasjoner i mindre grad må betale pensjonene til de eldre. Og videre, når alle har sin egen pensjonskonto, blir det lettere for eldre arbeidstakere å skifte jobb. Det skyldes at pensjonsforpliktelsene for den nye arbeidsgiveren blir langt lavere enn ved dagens system. Med en svær eldrebølge veltende innover oss, innebærer et bedre fungerende arbeidsmarked for de godt voksne en ikke ubetydelig gevinst for samfunnet.

Men andre forslag er sikkert like gode. Må gjerne øke prosentsatsen fra fire til fem, i det vi regner med at fremtidige generasjoner likevel vil ha det flust nok. I så fall spiser vi litt av fondet. Men så lenge nye penger strømmer inn i frisk fart, vil fondet vokse i størrelse.

Poenget er ikke regelen som sådan. Poenget er det ankerfestet regelen har i befolkningen. Det Fremskrittspartiet nå gjør – og med stor suksess – er å utnytte sin monopolsituasjon som spekkhogger. Når alle andre partier har gitt sin tilslutning til Handlingsregelen, får FrP fritt slag for sin overbudspolitik.

På TV nylig måtte Senterpartiets Per Olaf Lundteigen vise en ansvarlighet han ikke tidligere er kjent for å ha. ”Øk bevilgningene til fylkesveiene”, var hans budskap. Men denne gangen ikke ved å ta nye penger fra Oljefondet. Men ved omprioritering innen gitte rammer. Blir ikke det samme trøkket i Senterpartiets argumentasjon nå som man er med i regjeringen.

Grov undervurdering av legestanden

Et forslag som FrP stadig vender tilbake til er dette: La oss lage et eget ”utenlandsbudsjett” for innkjøp av varer og tjenester til norske sykehus. Tanken er besnærende: Om vi kjøper hardt tiltrengt utstyr til norske sykehus, vil ikke det virke inflasjonsdrivende. Pengene har vi. Utstyret mangler vi. Hva er problemet?

Her er to problemer. Penger brukt i dag kan ikke brukes i morgen, som diskutert over. For det andre innebærer dette forslaget fra FrP en saftig undervurdering av den norske legestanden. Tror man at norske leger er totalt uten oppfinnsomhet?

La forslaget til FrP få tilslutning. La norske sykehus utarbeide egne handlelister – på rosa ark – for innkjøp av utstyr fra utlandet. Hva skjer?

- Ting som kan kjøpes billigere og bedre i Norge fyker over på de rosa listene. Penger spart på de vanlige listene kan gå til ytterligere lønnsøkninger for leger og andre med sitt daglige virke på sykehusene.
- Norske bedrifter blir forbanna. Her lager de verdens beste utstyr, og så gakk norske sykehus hen og kjøper dyrere og dårligere saker fra konkurrentene i utlandet!
- Stadig mer tid går med til å være ”lur”. Ikke nok med at de beste juristene og revisorene i Norge bruker tid til å finne hull i regelverket – for derved å gjøre rike klienter enda rikere. Nå vil også flinke leger bruke av sin verdifulle tid til å lete etter smutthull i regelverket fremfor å behandle pasienter.

Det store bildet

I sin innsettelsestale som president i januar 1961 sa John F. Kennedy følgende:

”And so, my fellow Americans, ask not what your country can do for you. Ask what you can do for your country.”

Med oljepenger strømmende innover landet blir det vanskelig å leve opp til Kennedys oppfordring; er vi ikke alle mer opptatt av hva Norge kan gjøre for oss enn hva vi kan gjøre

for Norge? Er vi ikke i ferd med å ende opp i den villfarelsen at alle problemer lar seg løse?
Med penger.

Fremskrittspartiet leder an her. Og kan vise til en voldsom vekst på gallupen. Men er det et stort parti? Ikke om vi legger Winston S. Churchills vurderinger til grunn for hva storhet krever:

“The price of greatness is responsibility”,

sa han som vant den andre verdenskrigen for britene. Og som etterpå tapte valget.

22. mai 2006

Home Page: <http://home.bi.no/fag87025/>